

ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

ΕΝΩΣΗ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Στα ασάφιστα της ζωής σου, ό μνησθήναι διακρίνεις τα αήρατα
αήρατα που σιάνερα συγκρατούν τη μορφή σε αρμονική οργανωτική
θέση, αφέ το μυστηριακό για να αφέ διαση ή ναί έτι διαφείνουν
- αινει ζωρά - γυροκίνη έκείνα ενόρω, παράδωξη αντιστοιχούν
ελαβάρηδων που αναφέει τους - αφέ έλίζεσαι ό αήρας!.

Α. Δ. Α. Α. Α.

Φωτ. Α. Μπούρα

1.

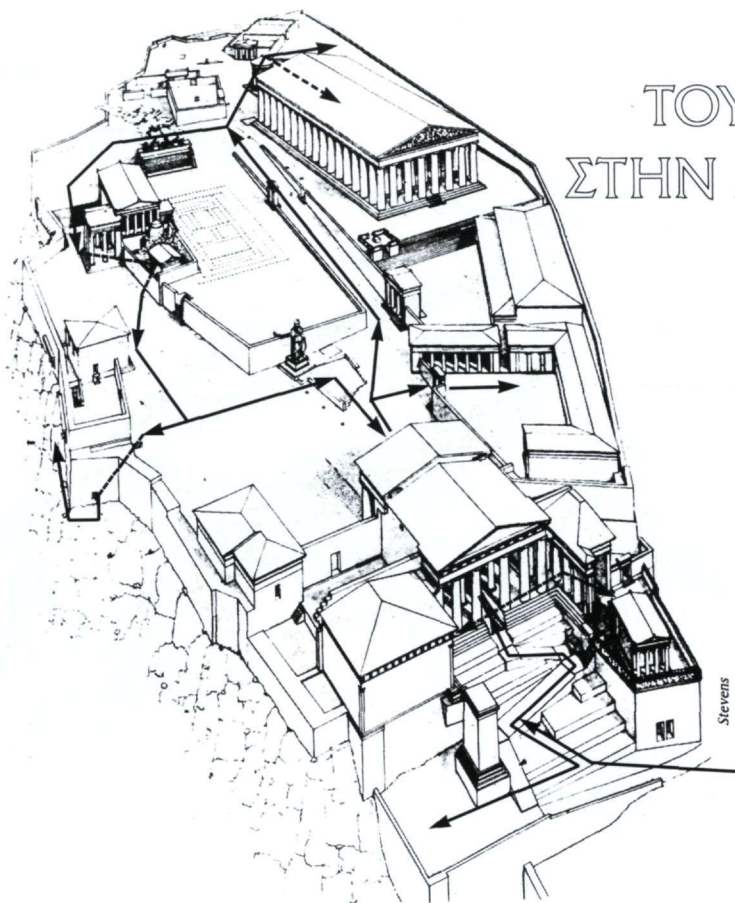
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ

ΚΟΡΝΗΛΙΑ ΧΑΤΖΗΑΣΛΑΝΗ

Το τμήμα εκπαιδευτικών προγραμμάτων της Ακροπόλεως δημιουργήθηκε το 1987 από την Α' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων σε συνεργασία με την Επιτροπή Συντηρήσεως Μνημείων Ακροπόλεως με σκοπό να διευκολύνει την επαφή τόσο των παιδιών της σχολικής ηλικίας όσο και άλλων που ενδιαφέρονται, με την τέχνη και την αρχιτεκτονική της κλασικής αρχαιότητας καθώς και με τα μεγάλα έργα συντηρήσεως και αναστηλώσεως που πραγματοποιούνται στον Ιερό Βράχο.

Το τμήμα δημιουργήθηκε μαζί με τα εγκαίνια ενός νέου μουσείου της Α' Εφορείας, του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως, που παράλληλα είναι και το εκπαιδευτικό της κέντρο, ένας χώρος προετοιμασίας για τους επισκέπτες της Ακροπόλεως, μεγάλους και μικρούς, ένας χώρος επικοινωνίας με το ευρύτερο κοινό που ενδιαφέρεται να ενημερωθεί σε διάφορα αρχαιολογικά, ιστορικά και άλλα καλλιτεχνικά θέματα και τέλος ένα κέντρο για την προώθηση μελετών σχετικών με την Ακρόπολη και τα μνημεία της.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΥΣΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Ἐς δὲ τὴν ἀκρόπολιν ἔστιν ἔσοδος μία· ἑτέραν δὲ οὐ παρέχεται, πᾶσα ἀπότομος οὖσα καὶ τείχος ἔχουσα ἐχυρόν.

Παυσανία, Ἀττικά, I, 22,4

Η ακρόπολη έχει μιά είσοδο για δεύτερη δεν είναι κατάλληλη, γιατί ολόκληρη είναι απότομη και οχυρωμένη με τείχος.

Παυσανία, Ἀττικά, I, 22,4

2.

Θεωρώντας ότι όλοι γνωρίζουν τα μνημεία της Ακροπόλεως, θα κάνω μια σύντομη περιγραφή των εκθεμάτων του ΚΕ.Μ.Α.

Στο ισόγειο του κτιρίου εκτίθενται γύψινα αντίγραφα από τις Μετόπες, τη Ζωφόρο και τα Αετώματα του Παρθενώνα. Στον όροφο ο επισκέπτης μπορεί να δει την έκθεση «Ακρόπολη: Μελέτες, Έρευνες, Έργα», μια έκθεση για τα έργα αναστηλώσεως.

Το κέντρο διαθέτει μια πολύ καλή συλλογή μακετών και σχεδίων όπου ο επισκέπτης μπορεί να παρακολουθήσει την ιστορία του Ιερού Βράχου, καθώς και τη διδακτική έκθεση «Από την Πεντέλη στον Παρθενώνα» όπου με σχέδια και μακέτες αναπτύσσεται η μεταφορά των μαρμάρων για την κατασκευή ενός αρχαίου ναού. Η έκθεση «Πήλινες Κεραμώσεις από την Αθηναϊκή Ακρόπολη», η μοναδική έκθεση που περιέχει αρχαία αντικείμενα, συμπληρώνει τα εκθέματα του ορόφου.

Το Κέντρο διαθέτει αίθουσα διαλέξεων 250 περίπου θέσεων. Όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα για την Ακρόπολη ξεκινούν από αυτήν την αίθουσα. Τα θέματα τους αφορούν την Ακρόπολη και την εποχή της και

έχουν άμεση σχέση τόσο με τα μνημεία όσο και με τα εκθέματα του ΚΕ.Μ.Α. καθώς φυσικά το Κέντρο θεωρείται η πρώτη φάση της επίσκεψης στην Ακρόπολη.

Η φιλοσοφία στην οποία στηρίχθηκαν η Α' ΕΠΚΑ και η ΕΣΜΑ για τη δημιουργία του τμήματος εκπαιδευτικών προγραμμάτων βασίσθηκε στην πεποίθησή τους ότι:

1. Η επαφή με το πνεύμα της κλασικής αρχαιότητας δεν πρέπει να είναι προνόμιο των λίγων μόνον ειδικών επιστημόνων αλλά και κάθε ανθρώπου που ενδιαφέρεται να το γνωρίσει και ότι
2. Το πρώτο βήμα για το σεβασμό και τη συντήρηση ενός μνημείου είναι η προσέγγιση του μέσα από την εκπαίδευση που πρέπει να ξεκινάει σε νεαρή ηλικία.

Αυτούς τους στόχους έπρεπε να θέτει το τμήμα εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Σκοπός του τμήματος υπήρξε από την αρχή, να δώσει, σε ανθρώπους διαφορετικής ηλικίας και μόρφωσης, μέσα από εμπειρίες, οπτικές, ακουστικές και αφής, τη δυνατότητα να γνωρίσουν καλύτερα τον κλασικό πολιτισμό.

Διαλέξεις, ξεναγήσεις, επισκέψεις στα εργαστήρια και προβολές ταινιών οργανώνονται σε μηνιαία βάση και συντονίζονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε κάθε χρόνο να υπάρχουν εκδηλώσεις που να ενδιαφέρουν τόσο το ευρύτερο κοινό, όσο και τους ειδικούς επιστήμονες. Η συνεργασία και η βοήθεια τόσο σε προσωπικό ή σε ιδέες όσο και σε χορηγίες, της Ένωσης των Φίλων της Ακροπόλεως είναι ουσιαστική.

Καθώς τα μνημεία της Ακροπόλεως περιλαμβάνονται στη διδακτέα ύλη των περισσότερων σχολείων όλου του κόσμου, το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών για τα προγράμματα υπήρξε πάντοτε ζωηρό. Το τμήμα ανταποκρίθηκε συγκεντρώνοντας το μεγαλύτερο μέρος των δραστηριοτήτων του στην επαφή και τη συνεργασία με αυτούς.

Εκπαιδευτικές υπηρεσίες σήμερα παρέχονται με:

1. Σεμινάρια σε εκπαιδευτικούς και φοιτητές.
2. Εκπαιδευτικά Προγράμματα για ένα τμήμα (περίπου 40 μαθητές) με διάφορα θέματα του γνωστικού μας αντικειμένου.
3. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Μια Μέρα στην Ακρόπολη» κάθε άνοιξη για τρεις ημέρες.
4. Προγράμματα για μεμονωμένα παιδιά.
5. Παροχή εκπαιδευτικού υλικού.

Η πρώτη φροντίδα της Εφορείας, ήταν η οργάνωση

του αρχαιολογικού χώρου της Ακρόπολης, ώστε οι επισκέψεις των σχολείων να είναι πιο αποδοτικές. Αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής, ήταν το πρόγραμμα «Μια Μέρα στην Ακρόπολη» πρόγραμμα που έχω παλαιότερα αναπτύξει σε αυτά τα σεμινάρια και έχει δημοσιευτεί στην Εικαστική Παιδεία, όπου μέσα από 25 εργαστήρια που παρουσιάζουν 50 εκπαιδευμένοι φοιτητές Αρχιτεκτονικής και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, που δουλεύουν εθελοντικά, παρουσιάζεται σε 2500 μαθητές από 80 σχολεία η αρχιτεκτονική και αρχαιολογική ανάλυση των μνημείων, τα προβλήματά τους, καθώς και οι αναστηλωτικές εργασίες. Από το πρόγραμμα αυτό προέκυψαν 4 οδοιπορικά φυλλάδια με τη βοήθεια των οποίων ο μαθητής μπορεί να περιηγηθεί μόνος του και με την καθοδήγηση του καθηγητή του, τον αρχαιολογικό χώρο. Ένα ειδικό φυλλάδιο με τα κείμενα του Πλούταρχου και του Πausανία σε αρχαία ελληνικά και σε μετάφραση μαζί με τα σχέδια αναπαραστάσεώς τους, του προσφέρουν την άμεση επαφή με τις πηγές (φωτ. 2).

Από τα προγράμματα για μεμονωμένα παιδιά που έχουμε οργανώσει μέχρι τώρα, διάλεξα να παρουσιάσω το πρόγραμμα «Μια Μέρα στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως» που έγινε μια μόνο φορά, διήρκεσε 4 ώρες και συμμετείχαν σε 28 εργαστήρια, 2000 επισκέπτες.

Ήταν ένα πρόγραμμα στο οποίο συνεργασθήκαμε με

3.

4.

πολλούς γνωστούς καλλιτέχνες οι οποίοι πάντοτε μας προσφέρουν τη βοήθειά τους εθελοντικά με μεγάλο ενθουσιασμό.

Είχαμε την ευκαιρία να παρακολουθήσουμε: Το εργαστήριο κατασκευής αρχαίων ενδυμάτων στη ζωφόρο σε συνεργασία με τη Μαρία Μυλωνά-Κυριακίδη.

Τη διαδικασία κατασκευής ενός μαρμαρίνου γλυπτού από τον Στέλιο Τριάντη, τη δημιουργία του έργου στον πηλό, τη μεταφορά σε γύψινο, την αντιγραφή σε μάρμαρο (φωτ. 3, 4).

Τη διαδικασία κατασκευής ενός αγάλματος από ορείχαλκο με τη μέθοδο της απώλειας κεριού από τον Θόδωρο Παπαδόπουλο.

Τη δημιουργία ψηφιακών εικόνων με τη βοήθεια ηλεκτρονικών υπολογιστών από το Νέστορα Παπανικολόπουλο (φωτ. 5, 6). Οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να συνθέσουν κομμάτια μιας σπασμένης μετόπης, να την χρωματίσουν.

Μελετήσαμε πολλά διαφορετικά υλικά: Το χρυσελεφάντινο άγαλμα της Αθηνάς Παρθένου ήταν το ερέθισμα να μελετήσουμε την αρχαία αυτή τεχνική. Το Διίπετες Ξόανο, το ξύλινο λατρευτικό άγαλμα της Αθηνάς που ήταν στο Ερέχθειο αποτέλεσε την ευκαιρία να μελετήσουμε και να δουλέψουμε με ξύλο, οι πήλινες κερα-

μύσεις, να δουλέψουμε τον πηλό (φωτ. 7). Παρουσιάστηκαν οι τεχνικές για τον χρωματισμό των αρχαίων γλυπτών. Τέλος, καθώς το Κέντρο είναι και ένα Μουσείο Εκμαγείων, οι επισκέπτες είχαν την ευκαιρία να δουν αναλυτικά, μέσα στα εργαστήρια της Εφορείας, τις διαδοχικές φάσεις κατασκευής των διαφόρων τύπων μητρών και εκμαγείων και να χυτεύσουν το δικό τους αντίγραφο σε ειδικές πλαστικές μήτρες.

Οι αιτήσεις για εκπαιδευτικά προγράμματα ήταν τόσο πολλές που πολύ σύντομα συνειδητοποιήσαμε ότι το μεγαλύτερο κέρδος από αυτές τις επισκέψεις, η πρώτη μας προτεραιότητα και η μόνη δυνατότητα εξάπλωσής τους είναι *η ειδίκευση του εκπαιδευτικού που ενδιαφέρεται*.

Στόχος μας είναι η συχνή επαφή με τον εκπαιδευτικό ώστε αυτός με τη βοήθεια ειδικών σεμιναρίων και του ειδικά κατασκευασμένου Παιδαγωγικού Υλικού να κάνει μόνος του τα σχετικά μαθήματα τόσο στο σχολείο, όσο και κατά την επίσκεψη των μαθητών στον αρχαιολογικό χώρο και στο Μουσείο.

Τα προγράμματα που καταρτίζουμε δεν έχουν σκοπό να αντικαταστήσουν τη διδασκαλία και τον εκπαιδευτικό. Παρέχουν στοιχεία, και θίγουν θέματα που εμείς ως αρχαιολόγοι και αρχιτέκτονες θεωρούμε χρήσιμα και προσιτά για το μαθητή. Ο εκπαιδευτικός θα επιλέξει, ανάλογα με την ειδικότητά του, με την τάξη στην

5.

6.

οποία διδάσκει, τους στόχους του, δηλαδή όλα τα επιμέρους στοιχεία που τον οδηγούν στην κατάρτιση του μαθήματός του.

Η επαφή μας με τους εκπαιδευτικούς γίνεται με σεμινάρια με ειδικά θέματα του γνωστικού μας αντικειμένου που γίνονται κάθε μήνα καθώς επίσης και όποτε το ζητήσουν τουλάχιστον 10 εκπαιδευτικοί, οι οποίοι μπορούν και να προσδιορίσουν το θέμα. Η Εφορεία δίνει βεβαίωση στους εκπαιδευτικούς που το παρακολουθήσαν ώστε να δικαιολογηθεί η απουσία τους από το σχολείο.

Στα σεμινάρια αυτά μέχρι σήμερα έχουν λάβει μέρος περίπου 7000 εκπαιδευτικοί. Περίπου 800 εκπαιδευτικοί έχουν λάβει μέρος σε περισσότερα από ένα σεμινάρια, σε ειδικά προγράμματα, στα ετήσια συνέδρια και έχουν χρησιμοποιήσει επανειλημμένως το δανειστικό υλικό μας.

Το εκπαιδευτικό υλικό ήταν η επόμενη προτεραιότητά μας. Κείμενα ειδικά γραμμένα από το τμήμα μας που συνοδεύονται από διαφάνειες και βιβλία δανείζονται δωρεάν σε εκπαιδευτικούς. Ο εκπαιδευτικός σήμερα μπορεί να επιλέξει ανάμεσα σε οκτώ Ενημερωτικά

7.

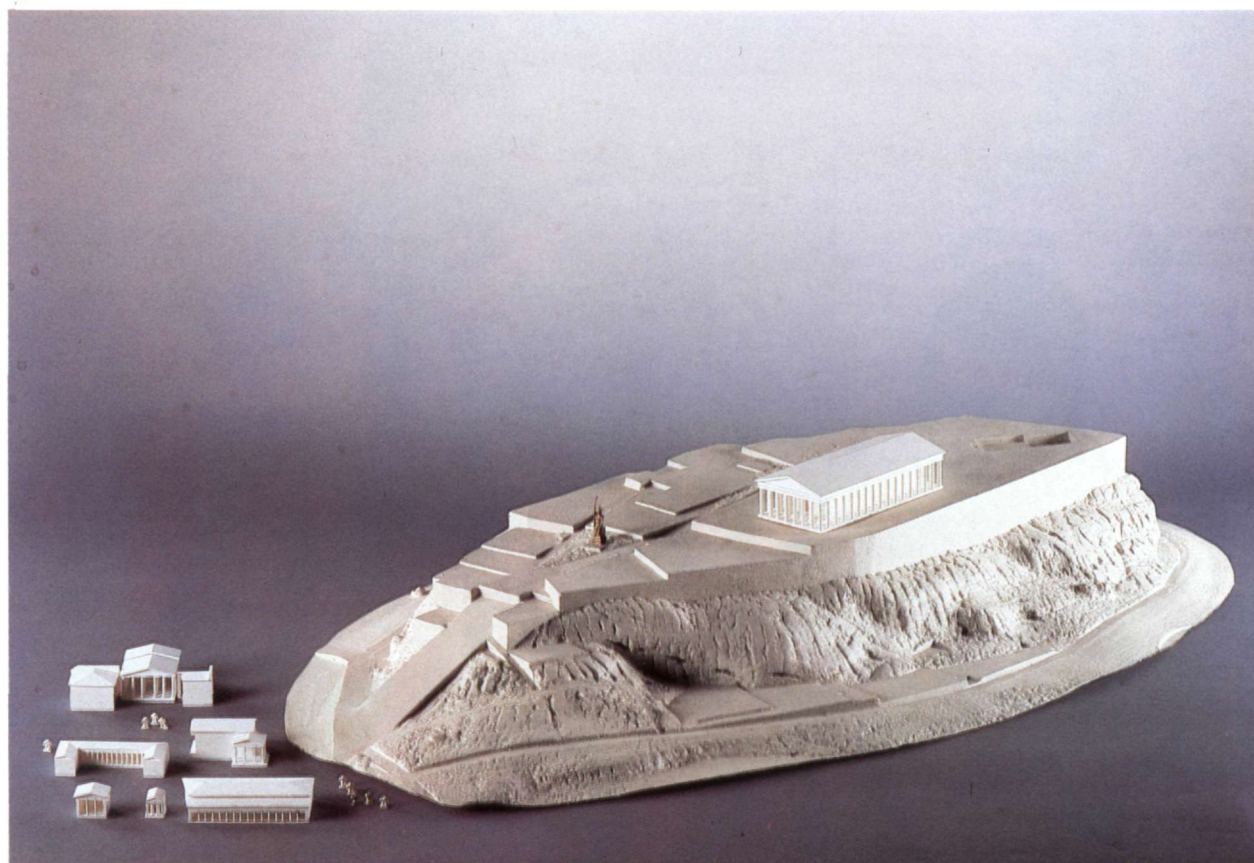

Καλλιτεχνική σύνθεση Μ. Καπόν., Φωτ. Γ. Μουτεβελής

8.

9.

Καλλιτεχνική σύνθεση Μ. Καπόν., Φωτ. Γ. Μουτεβελής

Φυλλάδια, οκτώ Οδοιπορικά, έξι Μουσειοσκευές και εικοσιπέντε Εκπαιδευτικούς Φακέλλους (φωτ. 8). Στο κείμενο αυτό θα περιγράψω μόνον τις *Εκπαιδευτικές Μουσειοσκευές*. Όλες κατασκευάστηκαν σε συνεργασία με την αρχιτέκτονα Γ. Αναστασιάδου, την συνεργάτιδα του τμήματος εκπαιδευτικών προγραμμάτων από το 1988.

Το Ιερό της Ακροπόλεως

Η μουσειοσκευή «Το Ιερό της Ακροπόλεως» (φωτ. 9) στηρίζεται στο συνδυασμό δύο προπλασμάτων από τα πέντε συνολικά που εκτίθενται στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως και παρουσιάζουν με εποπτικό τρόπο τις διαδοχικές φάσεις της ιστορίας του βράχου από την 4η χιλιετηρίδα π.Χ. έως και τον 15ο αιώνα μ.Χ.

Αποτελείται από ένα πρόπλασμα του βράχου της Ακροπόλεως σε κλίμακα 1:500 με τα επίπεδα που δημιουργήθηκαν τον 5ο π.Χ. αιώνα, από τα επιμέρους προπλάσματα των κτιρίων του Ιερού και τέλος από τον Εκπαιδευτικό Φάκελο. Ο μαθητής παρατηρεί και τοποθετεί τα κτίρια στον βράχο, τα συγκρίνει, μελετάει τις διαστάσεις τους, τις αναλογίες των όγκων, τη λειτουργία του κάθε κτιρίου, τον προσανατολισμό και την ακριβή του θέση στο βράχο.

Αντίγραφα βωμών, αναθημάτων, προσκυνητών και θυσιαστηρίων ζώων, το σχετικό κείμενο του Πausανία, διαφάνειες, αφίσσες με απεικονίσεις της Ακροπόλεως κατά τον 5ο π.Χ. αιώνα και σήμερα, καθώς και

ένα ειδικό τοπογραφικό διάγραμμα με σχέδια αναπαραστάσεων του Ιερού κατά την κλασική εποχή βοηθούν το μαθητή να ακολουθήσει ένα οδοιπορικό πάνω στον βράχο και να αναπαραστήσει με την φαντασία του το λαμπρό Ιερό όπου οι Αθηναίοι λάτρευαν την προστάτιδα Θεά τους.

Η μελέτη της μουσειοσκευής αυτής έγινε σε συνεργασία με τη Γ. Αναστασιάδου.

Οι Ρυθμοί της Κλασικής Αρχιτεκτονικής

Η Ελλάδα σήμερα είναι γεμάτη από ερείπια με μορφές της κλασικής αρχιτεκτονικής. Σε κάθε πόλη υπάρχει κάποιο νεοκλασικό κτίριο, όπου αναγνωρίζουμε τα ίδια στοιχεία του δωρικού, ιωνικού, κορινθιακού ρυθμού.

Η μουσειοσκευή «Οι Ρυθμοί της Κλασικής Αρχιτεκτονικής» (φωτ. 10) περιέχει σφραγίδες με τη βοήθεια των οποίων οι μαθητές μπορούν να συνθέσουν τους τρεις ρυθμούς, καθώς και τον Εκπαιδευτικό Φάκελλο. Με τη βοήθεια σχεδίων, διαγραμμάτων και φωτογραφιών από ειδικά επιλεγμένα μνημεία, τα παιδιά με τις σφραγίδες αυτές και μελάνι διαφορετικών χρωμάτων δημιουργούν όψεις κτιρίων των διαφόρων ρυθμών σε δικές τους συνθέσεις.

Μια μετωπική φωτογραφία του ναού της Αθηνάς Νίκης κόπηκε ειδικά ώστε να προκύψει ένα παιχνίδι puzzle. Τα παιδιά στην προσπάθειά τους να ανασυνθέσουν το puzzle αναγκάστηκαν να παρατηρήσουν και να αναγνωρίσουν τις επιμέρους μορφές του ιωνικού

10.

Καλλιτεχνική σύνθεση Μ. Καπόν. Φωτ. Γ. Μουτεβελής

11.

ρυθμού. Με τον ίδιο τρόπο μπορούν να κάνουν ένα puzzle με ιωνικά και λέσβια κυμάτια καθώς επίσης με τη μέθοδο του κολάζ, σύνθεση κιώνων, επιστηλίων, αετωμάτων. Πλαστικές μήτρες κυματίων και πληροφορίες για το χρώμα στην αρχαιότητα συνοδεύουν τη μουσειοσκευή (φωτ. 11).

Συνδυασμός και συνέχεια των 2 προηγούμενων μουσειοσκευών είναι το εκπαιδευτικό πρόγραμμα. «Η Κατασκευή ενός Αρχαίου Ναού» κατά τη διάρκεια του οποίου οι μαθητές βήμα προς βήμα, με τη βοήθεια του υλικού που υπάρχει μέσα στις μουσειοσκευές, φτιάχνουν ένα δικό τους αρχαίο ναό. Επιλέγουν τον θεό στον οποίο θα αφιερωθεί ο ναός και δημιουργούν το λατρευτικό του άγαλμα. Σχεδιάζουν την κάτοψή του, επιλέγουν το ρυθμό, κατασκευάζουν τόσο το «ινδαλμα» του κτιρίου όσο και πρότυπα των κιονοκράνων του. Παρουσιάζουν ακόμα σχέδια για το θύρωμα και τα θυρόφυλλά του ναού (φωτ. 12).

Λιθοξοϊκή

Η Ακρόπολη σήμερα δίνει την εντύπωση ενός μεγάλου εργοταξίου, όπως ήταν στην αρχαιότητα όταν χτίζονταν τα μνημεία της. Ο πιο συνήθης ήχος που ακούει τώρα όπως και τότε, ο επισκέπτης, είναι αυτός που κάνουν τα εργαλεία όταν λαξεύουν το μάρμαρο.

Η μουσειοσκευή (φωτ. 13) περιέχει εκτός από τον Εκπαιδευτικό Φάκελλο, ένα κομμάτι μάρμαρο στο οποίο διακρίνονται διαδοχικά ίχνη εργαλείων που χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι Έλληνες τεχνίτες. Περιέχει επίσης μαντρακάδες (το σφυρί της λιθοτεχνίας) και μια σειρά εργαλείων, όμοιων με τα αρχαία, τα «λιθουργικά σιδήρια» σε αντιστοιχία με τα ίχνη τους πάνω στο μάρμαρο.

Το υλικό για τον εκπαιδευτικό περιλαμβάνει κείμενα με οδηγίες, πολλά σχέδια, ειδικά άρθρα, φωτογραφίες λατομείων, αφίσσα με τα μάρμαρα της Ελλάδας που δείχνει τον τεράστιο πλούτο του υπεδάφους μας κ.ά.

Στόχος της μουσειοσκευής αυτής είναι να δώσει τη δυνατότητα στους μαθητές να παρατηρήσουν τα ερ-

12.

γαλεία και τα ίχνη του καθενός και να κάνουν πρακτική εφαρμογή σε μάρμαρα στο σχολείο ή στο Κέντρο Μελετών. Έτσι θα έχουν τη δυνατότητα να γνωρίσουν τις δυσκολίες του υλικού, να παρατηρήσουν τα ίχνη που αφήνουν τα εργαλεία και να τα αναγνωρίσουν επάνω σε επιφάνειες αρχαίων κτιρίων και γλυπτών. Πολλές φορές τα παιδιά κατόπιν εργάζονται με σαπούνη και κάνουν δικά τους αρχιτεκτονικά μέλη, εργαλεία και τοίχους, τα δικά τους γλυπτά κιονόκρανα.

Αρχαία Ελληνικά Μουσικά Όργανα

Οι Αρχαίοι Έλληνες θεωρούσαν ότι η μουσική ήταν απαραίτητο στοιχείο κάθε πνευματικής, καλλιτεχνικής και κοινωνικής δραστηριότητας, αλλά και της καθημερινής ζωής. Πίστευαν ότι διαμορφώνει τον χαρακτήρα και αποτελεί έτσι άριστο μέσο για την ανατροφή των νέων.

Έτσι διδάσκονταν μουσική στο σχολείο καθώς και στο σπίτι με ιδιαίτερα μαθήματα, η μουσική συνόδευε τους αγώνες, ήταν παρούσα παντού.

Η μουσειοσκευή «Αρχαία Ελληνικά Μουσικά Όργανα» (Φωτ. 14) περιέχει μέσα σε τσόχινες θήκες με ειδικό καρτελάκι που ταυτίζει το κάθε όργανο με το σχέδιό του, αντίγραφα των αρχαίων οργάνων. Το μέγεθος των οργάνων έχει προσαρμοσθεί στα μικρότερα χέρια των μαθητών. Τα αρχικά όργανα κατασκευάστηκαν από την κ. Αναστασιάδου και εμένα, ερασιτέχνες και οι δυο μας και σπάσανε από τη χρήση. Αυτά που δανείζουμε τώρα έχουν κατασκευασθεί από τον κ. Γ. Πολύζο που έχει κάνει εξαιρετική έρευνα στο θέμα αυτό και παίζουν κανονικά.

Η μουσειοσκευή περιλαμβάνει αντίγραφα των αρχαίων οργάνων:

Έγχορδα (μία λύρα και την αφίσσα μιας κιθάρας). Πνευστά (δύο αυλούς με τα επιστόμιά τους και τη φορβειά, μια σάλπιγγα και μια σύριγγα του Πανός). Κρουστά (ένα τύμπανο, δύο κύμβαλα και δύο ζεύγη κροτάλλων).

Καλλιτεχνική σύνθεση Μ. Καπόν., Φωτ. Γ. Μουτεβελίς

14.

13.

Καλλιτεχνική σύνθεση Μ. Καπόν., Φωτ. Γ. Μουτεβελίς

15.

Καλλιτεχνική σύνθεση Μ. Καπόν. Φωτ. Γ. Μουτεβελής

Οι μαθητές με τη βοήθεια διαφανειών, βιβλίων, σχεδίων και μιας μαγνητοταινίας έχουν τη δυνατότητα να περιεργασθούν και να μελετήσουν τα όργανα αυτά. Μπορούν επίσης να εντοπίσουν τις μορφές τους σε αρχαία γλυπτά και αγγεία.

Στόχος της μουσειοσκευής αυτής καθώς και της επομένης είναι να ενταθεί η παρατηρητικότητα και το ενδιαφέρον των παιδιών για τα επιλεγμένα θέματα και μέσα από αυτά η προσέγγιση τους με τα αγγεία, τα γλυπτά και γενικότερα την τέχνη και την καθημερινή ζωή των αρχαίων Ελλήνων.

Αρχαία Ελληνική Ενδυμασία

Τον τρόπο που ντύνονταν οι αρχαίοι Έλληνες καθόρισε το γεγονός ότι ο αργαλειός στον οποίο ύφαιναν τα ρούχα τους παράγει ένα ορθογώνιο πανί. Το ύφασμα αυτό τυλιγόταν συνήθως γύρω από το σώμα, χωρίς να του δοθεί προηγουμένως οποιοδήποτε σχήμα, και το συγκρατούσαν στη θέση του χρησιμοποιώντας περόνες (είδος καρφίτσας), πόρπες (είδος παραμάνας), κουμπιά και ζώνες. Μ' αυτόν τον τρόπο το ίδιο κομμάτι ύφασμα μπορούσε να δημιουργήσει διάφορους τύπους ενδυμάτων.

Η μουσειοσκευή (φωτ. 15) περιέχει μια σειρά αντιγράφων των πιο αντιπροσωπευτικών τύπων της αρχαίας ελληνικής ενδυμασίας (ανδρικά: ιμάτιο κοντό και μακρύ, εξωμίδα, χλαμύδα, γυναικεία: πέπλο, χιτώνα χειριδωτό με ιμάτιο, χιτώνα αχειριδωτό με ιμάτιο) όπως απεικονίζονται σε αγγεία και γλυπτά από τον 6ο έως τον 4ο αιώνα π.Χ., τις πρώτες ύλες και ενημερωτικό υλικό.

Ο εκπαιδευτικός ενημερώνεται από το έντυπο υλικό που υπάρχει στη μουσειοσκευή και μπορεί να καθοδηγήσει τους μαθητές να πληροφορηθούν για τις πρώτες ύλες που χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι, κυρίως το μαλλί και το λινάρι, για την επεξεργασία του μαλλιού —καθάρισμα, πλύσιμο, βάψιμο με φυτικές ουσίες, ξάσιμο, γνέσιμο και τέλος ύφανση στον κάθετο αργαλειό— και να παρακολουθήσουν τις διεργασίες αυτές —μέσα από διαφάνειες— όπως αναπτύσσονται σε παραστάσεις αγγείων.

Η ποικιλία των χρωμάτων τονίζεται καθώς επίσης και η σημασία του τρόπου ύφανσης, της δομής και της

16.

ποιότητας του υφάσματος για τη δημιουργία των πτυχών, του πιο σημαντικού στοιχείου του αρχαίου ελληνικού ενδύματος, που ενέπνευσε τόσους διάσημους ζωγράφους και γλύπτες από την Αναγέννηση μέχρι σήμερα.

Πολλά στοιχεία δίνονται για τις διακοσμήσεις και κυρίως στις παρυφές, που, για τη δημιουργία των πτυχών, δεν ήταν ποτέ κεντημένες αλλά υφασμένες.

Ο καλύτερος τρόπος να ξεχωρίσουν τα παιδιά τους διάφορους τύπους ενδυμασίας είναι να ντυθούν τα ίδια πάντοτε με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού (φωτ. 16). Με αυτές τις εντυπώσεις οι μαθητές μπορούν να επισκεφθούν τις αίθουσες οποιουδήποτε μουσείου αρχαίας τέχνης και να προσπαθήσουν να αναγνωρίσουν τύπους ενδυμάτων στα αγγεία και στα γλυπτά.

Η αρχαία ενδυμασία επιλέχθηκε σκόπιμα, επειδή αφενός μεν είναι ένα πολύ συνηθισμένο θέμα σε πολλά αγγεία και γλυπτά και αφετέρου η διαδικασία της κατασκευής ρούχων και του ντυσίματος —μασκαρέματος είναι οικεία στα παιδιά από τις Απόκριες και από τα μαθήματα θεάτρου στο σχολείο τους.

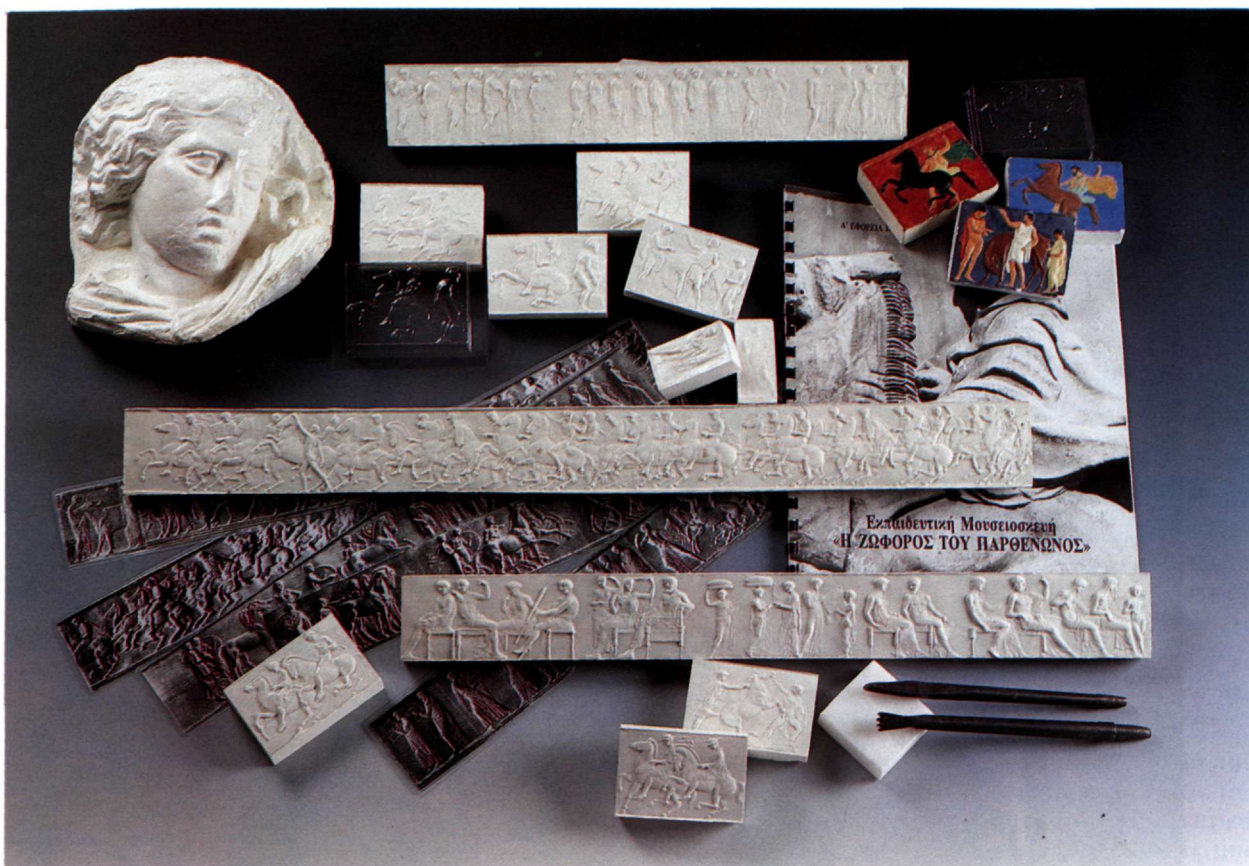
Η μουσειοσκευή αυτή πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με την αρχαιολόγο Μ. Πλατή από το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης και διατίθεται και από τα δυο μουσεία.

Η Ζωφόρος του Παρθενώνος

Μέσα από αυτή τη συγκεκριμένη ενότητα θα παρουσιάσω αναλυτικά ένα ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα της Α' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.

Τον Ιανουάριο του 1991, το Υπουργείο Πολιτισμού αποφάσισε, σύμφωνα με την πρόταση της ΕΣΜΑ, την σοβαρότερη επέμβαση στον Παρθενώνα, την απομάκρυνση από το μνημείο της Ζωφόρου για την καλύτερη προστασία της ή μάλλον τη σωτηρία της. Η μετακίνηση των 17 λιθοπλίνθων της Δυτικής Ζωφόρου που διέφυγε την λεηλασία του λόρδου Έλγιν, συνολικού μήκους 27 μέτρων, ύψους ενός μέτρου και πάχους κατά μέσον όρο 65 εκατοστών, συνολικού βάρους 45 τόνων ολοκληρώθηκε το Σεπτέμβριο του 1993. Για να με-

18.

τακινθούν οι λιθόπλινθοι αυτοί χρειάστηκε να μετακινήθουν άλλα 81 αρχιτεκτονικά μέλη.

Με αυτή την ευκαιρία οργανώθηκαν ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα για τη Ζωφόρο. Η Ζωφόρος του Παρθενώνος, η συνεχής ζώνη με ανάγλυφες μορφές που περιτρέχει το πάνω μέρος του κυρίως ναού πίσω από την περίσταση, είχε συνολικό μήκος 160 μέτρα και ύψος περίπου ένα μέτρο. Θέμα της είναι η πομπή των Παναθηναίων, η μεγαλύτερη αθηναϊκή εορτή στα γενέθλια της θεάς Αθηνάς, με αποκορύφωμα την προσφορά σ' αυτή του έπλου. Στη σύνθεση απεικονίζονται 360 περίπου ανθρώπινες μορφές και περισσότερα από 200 ζώα, κυρίως άλογα.

Η Ζωφόρος του Παρθενώνος μελετήθηκε με τη μέθοδο που ακολουθούμε κατά την οργάνωση όλων των θεματικών ενοτήτων για τις οποίες έχουμε κάνει προγράμματα.

Στόχος της μελέτης του κάθε προγράμματος είναι να βρεθούν οι τρόποι με τους οποίους το εκπαιδευτικό δυναμικό του επιλεγμένου θέματος θα αποδώσει κατά το μέγιστον σε εκπαιδευτικές διαδικασίες καθώς και σε μεθόδους διδασκαλίας οι οποίες να έχουν γενικότερη εφαρμογή σε μεθόδους μάθησης μέσα από τον κλασικό κόσμο που είναι και το γενικό μας θέμα.

Ανάλυση της τεχνотροπίας, της κατασκευής, της εικονογραφίας με τη θρησκευτική συνθετική της ερμηνεία, προσέγγιση μέσω της ελληνικής μυθολογίας, της θρη-

σκευτικής τελετουργίας και των στοιχείων της καθημερινής ζωής πρέπει να δοθούν στο μαθητή παράλληλα και συμπληρωματικά με την πιο ευχάριστη μέθοδο.

Αρχικά σχεδιάστηκε εκπαιδευτικό πρόγραμμα διάρκειας 2 ωρών που απευθύνεται σε ένα σχολικό τμήμα με περίπου 35 μαθητές.

Χρειάστηκε μελέτη περίπου δύο χρόνων ώστε να μπορέσουμε να εντάξουμε το υλικό με το οποίο κάνουμε το μάθημα αυτό σε μία από τις μουσειοσκευές της Εφορείας Ακροπόλεως.

Η μουσειοσκευή για τη Ζωφόρο του Παρθενώνος (φωτ. 18) βασίστηκε στην αποκατάστασή της σε κλίμακα 1:20 που έγινε από τον γλύπτη John Henning στην Αγγλία, το 1820.

Περιέχει εκμαγεία των λιθοπλίνθων της Δυτικής Ζωφόρου. Η υπόλοιπη Ζωφόρος χωρισμένη σε θεματικές ενότητες, ιππείς, άρματα, πομπή της θυσίας, θεούς του Ολύμπου, εικονίζεται σε πλαστικοποιημένες φωτογραφίες στην ίδια κλίμακα που τοποθετούνται σε ειδικές βάσεις. Ο Εκπαιδευτικός Φάκελος που τη συνοδεύει περιλαμβάνει ειδικά κείμενα, διαφάνειες, κάρτες και φωτογραφικούς πίνακες ανασύνθεσης όλων των σωζομένων λιθοπλίνθων της Ζωφόρου. Οι μαθητές, με τη βοήθειά του, μπορούν να συνθέσουν με τα αντίγραφα και τις φωτογραφίες όλες τις πλευρές της Ζωφόρου.

Μια σειρά εργαλείων του αρχαίου γλύπτη, και ένα

Η κίνηση των αλόγων

Ξεκουράζονται

Οι αναβάτες ετοιμάζονται να υπεύσουν

Προχωρούν ήσυχα

Καλπάζουν

Κανένα πόδι δεν ακουμπά στο έδαφος

Συναγωνίζονται

Έχουν αφηνιάσει

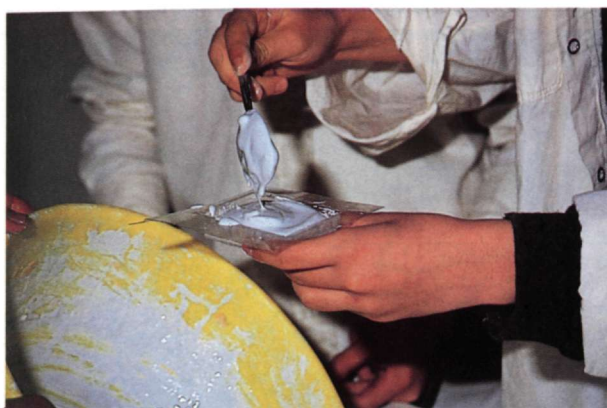
Ενα μοναδικό άλογο έχει γυρίσει ανάποδα από την φορά της πομπής Δ

Δώσε μια σύντομη περιγραφή των αλόγων στους παρακάτω λίθους

Υπάρχουν ανδρικά ονόματα στην Αρχαία Ελλάδα που συνδέονται με τα άλογα: Ξάνθιππος, Μελάνιππος, Ρόδιππος, Ζεύξιππος, Σπεύσιππος, Ιπλίας, Ιππόδαμος, Ιπποκράτης κ.ά.

Τι σημαίνει το κάθε ένα από τα ονόματα αυτά;

20.

κομμάτι πεντελικού μαρμάρου, βοηθούν το μαθητή να γνωρίσει τις πρώτες ύλες. Ένας χρωματισμένος λίθος του θυμίζει το πλούσιο χρώμα που είχε η ζωφόρος. Τέλος το εκμαγείο της κεφαλής ενός ιππέα, δίνει στο μαθητή και την επαφή με την πραγματική κλίμακα του μνημείου. Πλαστικές μήτρες από 7 λιθοπλίνθους της Δυτικής Ζωφόρου καθώς και της κεφαλής της θεάς Ήρας από την Ανατολική Ζωφόρο, αποτελούν ένα παιχνίδι δημιουργίας, μελέτης και ευχάριστης απασχόλησης για τους μαθητές.

22.

23.

21.

Τέσσερα οδοιπορικά φυλλάδια για τη σύνθεση της Ζωφόρου, για τους θεούς του Ολύμπου, για την αρχαία ενδυμασία και τέλος για τα άλογα της πομπής (φωτ. 19) καθοδηγούν το μαθητή να παρατηρήσει τα επιμέρους στοιχεία, να ανακαλύψει την ποιότητα της γλυπτικής.

Η κατάληξη των προγραμμάτων αυτών ήταν το πρόγραμμα «Μια Μέρα με τη Ζωφόρο του Παρθενώνος», πρόγραμμα για μεμονωμένα παιδιά. Το πρόγραμμα

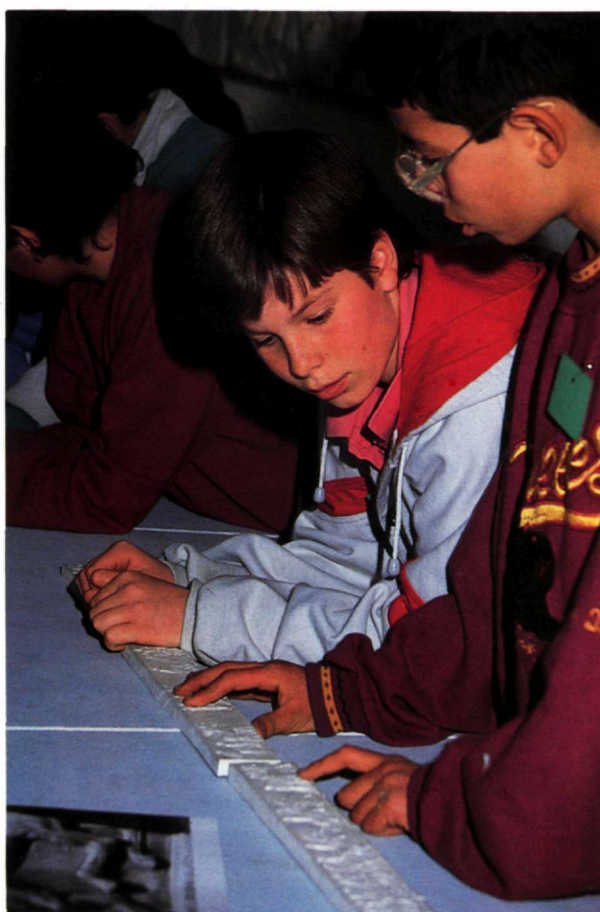
24.

25.

αυτό έγινε μέσα στο ΚΕΜΑ με τη βοήθεια και των άλλων μουσειοσκευών που διαθέτει το τμήμα, από 15 ειδικά εκπαιδευμένους εθελοντές, φοιτητές της αρχαιολογίας. Συμμετείχαν σε αυτό 110 μαθητές κάθε φορά. Το πρόγραμμα αρχίζει με τη γενική ενημέρωση σε όλους τους μαθητές μαζί (φωτ. 22).

26.

Στη συνέχεια χωρίζονται ανάλογα με την ηλικία σε ομάδες των 12-14 παιδιών και κάθε 15' λεπτά μετακινούνται κυκλικά και συμμετέχουν σε 8 εργαστήρια.

Πρώτα με τη βοήθεια της μουσειοσκευής της λιθοξοϊκής λαξεύουν μάρμαρο και καταλαβαίνουν τις δυσκολίες του υλικού. Κατόπιν ο κάθε μαθητής χυτεύει στις

27.

28.

πλαστικές μήτρες (φωτ. 20) μια λιθοπλίνθο της Ζωφόρου σε κλίμακα και τη χρωματίζει (φωτ. 21). Ψάχνει να την εντοπίσει στην έκθεση (φωτ. 23, 24, 25) και όλη μαζί η ομάδα συνθέτει ολόκληρη τη ζωφόρο (φωτ. 26). Με τη βοήθεια της μουσειοσκευής της αρχαία ενδυμασίας, ψάχνουν να βρουν τα διάφορα είδη ρούχων που φορούν οι πομπείς. Με τη βοήθεια της μουσειοσκευής των μουσικών οργάνων ψάχνουν να βρουν τους αυλούς και τις κιθάρες των μουσικών. Προσπαθούν να διακρίνουν τα διαφορετικά ζώα, τα άλογα, τα κριάρια, τα βόδια.

Ακολουθεί η αρχαιολογική και στυλιστική ανάλυση μίας λιθοπλίνθου της Ζωφόρου, όπου προσπαθούν να αναλύσουν τη σύνθεση, να διακρίνουν διαφορετικά χέρια γλυπτών. Το πρόγραμμα ολοκληρώνεται με το θεατρικό παιγνίδι όπου οι μαθητές κάθονται σε «δίφρους» και αναζητούν τους θεούς (φωτ. 27, 28).

Η προσπάθεια αυτή συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς ολοκληρώνεται με τα ετήσια *συνέδρια* που οργανώνει η Α' Εφορεία, κάθε Μάιο με θέμα «Εκπαιδευτικοί και προγράμματα για την Ακρόπολη». Στο κάθε συνέδριο συμμετείχαν περίπου 250 εκπαιδευτικοί και 20 εισηγητές. Το Σεπτέμβριο του '94 θα κυκλοφορήσουν τα πρακτικά των 3 αυτών συνεδρίων ενσωματωμένα σε ένα τεύχος του περιοδικού «Αρχαιολογία». Στόχος μας είναι ο εκπαιδευτικός που ενδιαφέρεται, να έχει τη δυνατότητα να έχει συγκεντρωμένα 60 περίπου πρωτότυπα προγράμματα σχετικά με την Ακρόπολη και την εποχή της τα οποία εμπεριέχουν νέες ιδέες, καθώς και μεθόδους και εφαρμογές που συνάδελφοί τους με το ίδιο υπόβαθρο, ίδιες δυνατότητες και ίδιους στόχους δημιούργησαν.

Οι μαθητές πολλών σχολείων δημιούργησαν έργα τέχνης χρησιμοποιώντας ποικίλα υλικά και τεχνικές. Σκίτσο, ζωγραφική, κολάζ, ζωγραφική σε γυαλί, γύψος, πηλός και σαπούνι, βοήθησαν τα παιδιά να δημιουργήσουν έργα τέχνης, μακέτες, πολλούς κίονες και κιονόκρανα.

Κάποιοι μαθητές έφτιαξαν αφίσσες για το τμήμα εκπαιδευτικών προγραμμάτων, κοσμήματα, ρολόγια, μπουκάλια αρωμάτων. Άλλοι κατασκεύασαν επιτραπέζια παιχνίδια.

Σε κάποια σχολεία, εκπαιδευτικοί διαφορετικών ειδικοτήτων συνεργάστηκαν, με αποτέλεσμα να προκύψουν μεγαλύτερα προγράμματα που ενσωμάτωσαν

μαθήματα της Βιολογίας, της Γεωγραφίας, των Μαθηματικών, της Φυσικής και της Χημείας. Μαθητές κατασκεύασαν χρωστικές, χρησιμοποιώντας παλαιότερες μεθόδους, κατασκεύασαν στο σχολείο όξινη βροχή και πειραματίστηκαν στην τάξη για τα αποτελέσματά της σε πέτρες που είχαν μαζέψει. Πολλά βιβλία παρήχθησαν ως αποτέλεσμα συλλογικής εργασίας κάποιων τάξεων:

100 μαθητές της Δ' Δημοτικού δημιούργησαν ένα βιβλίο για τη Ζωφόρο.

100 μαθητές της Α' Γυμνασίου δημιούργησαν και τύπωσαν ένα βιβλίο για την Κλασική Ακρόπολη.

170 μαθητές της Γ' Γυμνασίου δημιούργησαν ένα βιβλίο για την ιστορία της Ακροπόλεως.

Κάποιοι μαθητές αναζήτησαν κλασικές μορφές σε βυζαντινές εκκλησίες, σε νεοκλασικά και μεταμοντέρνα κτίρια καθώς και σε έργα γνωστών καλλιτεχνών του 19ου και του 20ού αιώνα.

Η ιστορία του Μοροζίνι και η ανατίναξη του Παρθενώνος του 1687, έχουν μεγάλη απήχηση στους μαθητές. Το ημερολόγιό του γράφτηκε με μελάνι σε περγαμνή, εφημερίδες της εποχής μας έδωσαν δημοσιογραφικές περιγραφές των γεγονότων. Φωτογραφίες απεικόνισαν την ανατίναξη. Ένα βίντεο παρουσίασε ρεπορτάζ για τις ειδήσεις των 9.00 μ.μ. με συνεντεύξεις παράλληλα του Μοροζίνι, του διευθυντή Ακροπόλεως, ενός ασφαλιστή και άλλων.

Καθηγητές και μαθητές από την επαρχία εφάρμοσαν τα προγράμματά μας στην περιφέρεια, σε αρχαιότητες της περιοχής τους. Το πρόγραμμα «Μια Μέρα στους Δελφούς» οργανώθηκε από καθηγητές του γυμνασίου Δαύλιας Βοιωτίας και πρόγραμμα για την καθημερινή ζωή στην αρχαία Αιανή οργανώθηκε από καθηγητές του Γυμνασίου Τρανόβαλτου Κοζάνης.

Πιστεύω ότι οι εκπαιδευτικές δυνατότητες των αρχαίων μνημείων είναι τεράστιες και ότι η διδαχή μέσα από αυτά επιβεβλημένη.

Μέσα από τη γνωριμία με την αρχαιότητα το ενδιαφέρον αυξάνεται, οι γνώσεις εξαπλώνονται, το γενικό επίπεδο των πολιτών ανεβαίνει, με αποτέλεσμα τα μνημεία να έχουν περισσότερες πιθανότητες σωστής συντήρησης και παράτασης της ζωής τους μέσα στο χρόνο.

Κορνηλία Χατζηασλάνη: Αρχιτέκτων αρχαιολόγος. Υπεύθυνη Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων Εφορείας Ακροπόλεως